

Những Cây Nữ Hải

Khoảng 15 năm về trước, khi tới nhà bà Helen Congleton, một người Hoa Kỳ gốc Nga-Tiếp ở Huntington Beach, để đón nhà khoa học Leonid Averyanov dạo chơi khu vực Tiểu Saigon, thủ phủ của những người Việt tỵ nạn, chúng tôi thực sự kinh ngạc chứng kiến một vườn chỉ toàn là lan Hải.

Tuy bà nổi tiếng về trồng lan Hải và cây *Paphiopedilum* Helen Congleton (*Paph.* Norito Hasegawa x *Paph. delenatii*) nhưng không ngờ lại có nhiều hoa đẹp và lại tươi tốt như thế.



Paph. Helen Congleton 'Princess'

[flicker.com](https://www.flickr.com/photos/helencongleton/)

Nhà bà toa lác trong khu đất của các cơ sở lọc dầu đang dần dần đóng cửa cho nên diện tích khá rộng. Ngoài căn nhà ở, bà còn có một chiếc nhà kính rộng rãi để trồng lan. Trong đó bà trồng toàn lan Hài và chỉ chừa một khoảng nhỏ cho ông chồng để mấy cây African violet.

Hơn một tháng sau tôi đến xin thụ giáo bà về việc trồng lan Hài và mua vài cây để thí nghiệm, bởi vì trong cuộc thuyết trình vừa qua Leonid Averyanov đã làm cho cử tọa chăm chú theo dõi nhất là tôi phải ngắt ngay trước vẻ đẹp những cây lan Hài của VN như: *Paph. delenatii*, *Paph. helenae*, *Paph. hirsutissimum* v.v...



Paph. delenatii
flickrriver.com



Paph. helenae
Vương Thanh Bình



Paph. hirsutissimum
Vương Thanh Bình

Nhìn đám lan hài xanh tốt, hoa đủ hình dáng, màu sắc đẹp lạ, tôi khen bà có ngón tay cái xanh “Green thumb”, bà nhã nhặn nói:

“Nhiều cây lan trong số này không phải là của tôi, mà do người ta gửi. Tôi dạo này yếu quá không sao trông nom, săn sóc được, phải nhờ một cô Mẽ đến giúp hộ mỗi tuần 3 buổi với giá \$15/giờ.”

Bà vừa bán vừa cho tôi mấy chậu lan Hài cỡ nhỏ, 2 lá xoè ngang chưa đầy một gang tay và nói: “Ông mang mấy cây này về nuôi, vài năm sau sẽ có hoa.”

Hỏi về cách nuôi trồng, bà nói:

“Ông cần giữ những cây lan này ở trong bóng mát, nhiệt độ ban ngày từ 75-83°F, ban đêm 58-62°F, ẩm độ 60-85%. Muốn cho cây ra hoa, phải bớt tưới nước, tăng thêm ánh sáng từ 9-12 giờ mỗi ngày và nhiệt độ ban đêm cần phải dưới 55°F lan mới ra hoa, và nhớ rằng mỗi năm phải thay chậu một lần vì loài lan này không ưa chất trồng đã mục.”

Tâm trí của tôi lúc bấy giờ đang còn bị đám lan Hài cuốn hút từ những cây đắt giá có chiếc râu thực là dài đến 30-50 phân như: *Paph. philippinense*, *Paph. sandermanum*.



Paph. philippinense
suggestkeywords.com

Hay những cây có cánh dài cụt ngắn, ngộ nghĩnh như cây *Paph. charlesworthii*, *Paph. chamberlainianum* v.v...



Paph. charlesworthii

[flickrriver.com](https://www.flickrriver.com)



Paph. chamberlainianum

[pinterest.com](https://www.pinterest.com)

Mang gần chục chậu lan về nuôi ít lâu, tôi mới nhận ra loài lan này quá chậm phát triển, mỗi năm lá chỉ dài ra được một vài phân, dù rằng tưới nước, bón phân và thay chậu đều đặn. Tôi đâm ra chán nản và cảm thấy không có đủ can đảm và thời gian chờ đợi những cây lan này ra hoa. Từ đó tôi bỏ mặc không thêm thay chậu hàng năm mà chỉ thay khi nào chất trồng đã mục và lý luận rằng ở ngoài thiên nhiên lan có được ai thay chậu đâu mà vẫn tươi tốt, nhất là một bà Mỹ ở hội Southland có cây *Paph. insigne* lớn kinh khủng đã trồng trên 10 năm qua mà chưa bao giờ thay chậu.

Năm tháng trôi qua, tôi dọn nhà từ thành phố Placentia nắng nóng khô cằn về Westminster mát mẻ hơn, cho nên mấy cây lan Hải có vẻ tươi tốt.

- Năm 2014, cây lan Hải *Paph. St. Swithin* (lai giống giữa cây *Paph. philippinense* 'Monte Vista' x *Paph. rothschildianum* 'Eric Young Foundation') mở màn chào đón ngôi vườn mới.
- Năm 2015, cây *Paph. Mt. Toro* (lai giống giữa cây *Paph. stonei* x *Paph. philippinense*) cũng khai hoa nở nhụy.
- Năm 2016, không một cây nào ra hoa, không biết tại vì cây còn non chưa đủ lớn hay là vì việc nuôi trồng không đúng cách.



Paph. St. Swithin



Paph. Mt. Toro

- Tháng 6 vừa qua, cây *Paph. lowii* nguyên giống ra một dò hoa. Tuy nụ đã khá lớn, nhưng không chịu nở hoa vào ngày sinh nhật của tôi (10-6) mà đợi cho tới ngày lễ Độc Lập 4-7-2017 mới hoàn toàn mãn khai.



Paph. lowii

Nhìn 3 cây lan, cây nào trước sau cũng chỉ có 3 đóa hoa, tôi nghĩ rằng đây là một điềm báo trước: Tôi chỉ còn có 3 năm nữa mà thôi. Dem chuyện này nói với ông bạn, ông nói:

“Không phải đâu, anh hãy còn tới 9 năm nữa, 3 với 3 không phải là 9 hay sao?”

Tôi chẳng bi quan hay lạc quan, 3 năm, 9 năm hay nay mai, cuộc đời tôi đã quá đủ. Tôi quá may mắn vượt qua những bước thăng trầm, sống sót qua những biến cố quan trọng của đất nước, và tôi mãn nguyện nhất là đã thực hiện được những gì mong ước, đã mang lại niềm vui nho nhỏ cho biết bao người. Kiểm điểm lại những người từ anh em, họ hàng, bạn đồng ngũ, cho đến bạn chơi lan sống quanh tôi dù rằng trẻ hơn cả chục tuổi cũng đã lần lượt già từ cuộc đời từ lâu...

Mấy cây nữ Hải của bà Helen Congleton, tới năm nay còn lại 3-4 cây nữa chưa thềm ra hoa dù rằng kích cỡ đã đủ lớn. Dù cho bà Helen đã mất 7-8 năm nay, tôi vẫn còn nhớ gương mặt tròn trịa và giọng nói trầm trầm của bà, nhưng tiếc rằng không thể nào tìm thấy những tấm ảnh chụp chung với bà cùng với Leonid Averyanov tại nhà bà và tại Rolland Collection Orchids.

Bolsa 10-7-17

Bùi Xuân Đáng